

Novi akademijski

Urban Zorko

V ZAČETKU LETA SO TEMÒ KINODVORA RAZSVETLILE NOVE STVARITVE ŠTUDENTOV AGRFT: ŠTIRJE IGRANI FILMI VIŠJIH LETNIKOV IN TRI TV-DRAME – PREDEN PovemO NEKAJ O NJIH (IN NAPOVEMO REPRIZO), POGLEJMO, KAJ OZNAKA ŠTUDENTSKI FILM POMENI TER KJE ISKATI PRESEŽKE IN TEŽAVE ZADNJIH LET AKADEMIJSKE PRODUKCIJE.

1. ... »NEKOČ«

Študentski izdelki so se nam v minulih letih medijsko najbolj vtisnili v spomin v podobi kratkega filma Žige Virca, *Trst je naš* (2009), ki si je, najprej zaradi histeričnih popadkov italijanskega zunanjega ministra in kasneje nominacije za študentskega oskarja (pa tudi zavoljo izjemne promocijske zagretosti režiserja), izbral mesto najbolj znanega/razvpitega akademijskega filma ... Za študentskega oskarja je bil že dve leti prej nominiran *Vučko* (2007) Matevža Luzarja, simpatična zgodba o starosti, psih in mormonih. Akademija pošilja filme na miriadi festivalov, kjer prejemajo tudi nagrade, morda ne vse enake teže, a v preseku le kažejo na kakovostno raven izdelkov – AGRFT pa je bila leta 2007 na festivalu Etiuda & Anima v Krakovu proglašena za najboljšo evropsko filmsko šolo. Med novejšimi igranimi filmi se spodobi izpostaviti vsaj še naslednje filme: zgodbo o malce počasnem late-bloomerju *Moški* (2009, Mina Bergant), ki je na lanskem FSF v Portorožu dobil Kodakovo nagrado za najboljši študentski film, tragikomično zgodbo o ljubezni, nunah in internetu *Agape* (2007, Slobodan Maksimović), živahno črno komedijo z izpiljenim scenarijem in odličnim Jernejem Šugmanom v vlogi psiho očka *Lasje* (2008, Barbara Zemljič), domačijsko zgodbo o izgubljenem sinu *Srce je žalostno* (2007, Milena Olip) ter Poldeta Bibiča kot dedka v boju z generacijskim prepadom v *Darilu* (2009, Boris Bezić) ... Akademijski dokumentarci, izdelki 2. letnika, ne zaostajajo. Po filmih prve polovice desetletja, *Okno sokolovo* (2003, Alenka Kraigher) in *Primer: Vain* (2005, Urša Menart), gre opozoriti na absolutni preboj zdaj že ne več najmlajše

generacije v humorno-tragičnem in tudi kritičnem portretu odbitega rojaka na drugi strani Karavank v filmu *Kralj Matjaž* (2009, Milan Urbajs), sekcija TV dram pa je nase v zadnjem času glasneje opozorila z nagrajeno *Našo demokracijo* (2010) Žige Virca in *Nevidnim prahom* (2010) Roka Bička.

Kje smo jih že videli?

Kratke igrane filme AGRFT pogosto družijo »problematično« dejstvo, da so si nekako podobni. Dialoški, posneti »pravilno«, konzervativno. Doc. Marko Naberšnik (predstojnik oddelka) pravi, da nastala situacija izhaja iz specifične narave produkcije. Utečena paradigma je študenta režije tradicionalno postavljala v ekipe, kjer se je med ključnimi kadri znašel kot edini »neprofesionalec«, medtem ko so drugi sektorji ostajali v rokah prekaljenih mačkov, povečini zunanjih sodelavcev. Ti so izdelke držali na ustaljeni profesionalni ravni, obenem pa so, zaradi vpetosti v rutino dela in v okviru lastne konvencije, onemogočali bolj igriv pristop k delu, morebitne kreativne napake in ustvarjalna iskanja. Slaba družba za entuziazem (in naivnost) neizkušenega in posledično manj samozavestnega avtorja. Seveda pa ima sodelovanje z utečeno ekipo profesionalcev tudi svoje prednosti, denimo praktično delo s kolesjem »mainstream« produkcije, ki vedno prinaša tudi nekaj obveznega boja mladega režiserja za uveljavitev svoje besede in vizije. To naj bi se sicer spremenilo z generacijo študentov, ki so študij vpisali lani in bodo v tekočem študijskem letu posneli svoj prvi izdelek (dokumentarec). Zaradi ustanovitve novih oddelkov je ta generacija prva, kjer študenti

Klemen Klemen

režije sodelujejo s kolegi študenti kamere in montaže. Prvič si bomo komplet debijev te generacije ogledali čez slabo leto dni.

Vsebinsko gledano imajo filmi nekaj pogostih tematskih obsesij: zadrege odraščanja, odkrivanje erotike, tematizacije družine, izstopajočih posameznikov ... V akademskih igranih filmih pa pogosto neuspešno iščemo, prikrite ali ne, refleksije časa. Najpogosteje so (ali poskušajo biti) humorni, gledljivi, precej vpeti v fingiranje »realnosti«. Akademski film seveda kaže tudi presežke, prebliske imaginativne režije, simpatične zgodbe, zgoščene scenarije, dobro igro nekaterih mlajših igralcev, a je mestoma pograšiti strast raziskovanja možnosti samega medija.

Kje smo mi in kje je Amerika?

V primerjavi s študentskimi filmi, ki jih dandanes snemajo čez lužo, denimo na proslavljenem filmskem oddelku Newyorške Univerze (NYU – Tisch School of the Arts), ki je dal svetu zajetno listo slavnih režiserjev (Ang Lee, Martin Scorsese, Jim Jarmusch – ok, zadnjemu so zavrnilo diplomu), se razlika pokaže v videzu filmov, pa tudi njihovi strukturi. Zaključni do- in podiplomski filmi študentov NYU, ki jih lahko najdete na uradni spletni strani oddelka, so izrazito bolj raznoliki, manj dialoški, eksperimentalni, pogosto skromnejši v smislu produkcije, kar je povezano z dejstvom, da stroški v veliki meri bremenijo študente same oz. njihovo iznajdljivost v iskanju finančnih virov.

Marko Naberšnik poudarja, da je na festivalih študentskega filma, zanimivo, redkokdaj videti ameriške prispevke, saj imajo na domačem terenu do njih drugačen odnos. Z nekaj izjemami jih dojemajo kot vaje v slogu, ki profesionalnih sfer niti ne zanimajo, medtem ko v Evropi študentski film velja že za prvi »plod« bodočega Avtorja in jim je tudi posvečene več pozornosti. Mimogrede, možnost ogleda filmov na spletu v bližnji prihodnosti načrtujejo tudi na AGRFT – doslej so na portalu eKumba koristno in pohvalno digitalizirali akademsko podatkovno zbirko; filme pa si lahko vsakdo sposodi v akademski mediateki.

II. ... IN ZDAJ

Kar nas pripelje do najnovejših sadov akademijske produkcije. Prvi januarski večer v Kinodvoru smo se zbrali ob TV-dramah *Beli zajec* (Boris Bezič), *Župnikov konjiček* (Milan

Urbajs) in *Obletnica* (Jaka Šuligoj).

Dramaturško dela precej nihajo. Težava ambiciozno dolgega *Belega zajca*, sicer svobodne priredbe Bartolove zgodbe, je nekoliko nedomišljen scenarij. Pisatelj sin Jernej (Jernej Gašperin) prosi odtujenega očeta za nasvet, kako najti navdih, uspeti kot pisatelj ... Kreativni papan mu, po premisleku, organizira iniciacijsko tragedijo v obliki prostitutke (Medea Novak). V filmu je preveč očitnih diskrepanc: če morda 40-in-nekaj letni Hank Moody v novih epizodah *Kaliforniranja* še za silo prepričljivo tolče po elektrificiranem bratrancu Olympiine *Monice*, to težko verjamemo Jerneju, wannabe-bohemu. Da je poba pozer, skregan z realno situacijo, mu zateži tudi oče (tokrat nekoliko zlovešči Boris Ostan), a žal to ne odredi nedoslednih, mestoma celo naivno zastavljenih likov. Tokrat najbolj erotičen izdelek se sicer znajde z udarnim začetkom.

Obletnico (Jaka Šuligoj, gre pa za adaptacijo Neila Simona) praznuje zapeljiva Vesna Jevnikar: najprej poskuša pozornost moža (Borut Veselko), ki z mislimi ostaja pri delu in rokih, pritegniti s seksi haljico, nato s steklenico šampanjca, ko tudi to splava po vodi, pa s truplom seksi tajnice (Anje Drnovšek). Zasedba bi težko bila boljša, igra je solidna, le konec izstopa iz celote.

Župnikov konjiček Milana Urbajsa je dahlovska zgodba o pretkanem starinarju (Tomaž Gubenšek), ki se preoblači v božjega služabnika, da bi pod krinko lažje barantal za starine – a tokrat se za neprecenljivo kredenco pomeri z družino treh zahojencev ... Trojica coenovskih kmetavzov (fantastična kombinacija: Gregor Bakovič, Miha Nemeč, Vid Klemenc) tudi v počasnih delih komično vzdržuje pozornost in TV-igri z lahkim srcem odpustimo nekoliko šibko utemeljeno »dokončno rešitev«.

Obisk, skoraj polurni igrani film Alme Lapajne, secira nevroze srednjih let v iskanju »resničnejšega življenja«. Če kaj, potem temu filmu ne moremo očitati eksperimenta, pogumnega iskanja kompleksnejšega in ambicioznejšega »on-kraj«. Glavna lika, odvisnik (Gregor Čušin) in odtujenka (Nataša Barbara Gračner) sta sama po sebi poskus refleksije in pomenita daleč najodločnejši prestop varnih meja akademije. Toda elipsna struktura je, navkljub močnemu učinku nekaterih prizorov in privlačni zvočni podobi, preobložena, lirični dialogi pa obremenjujejo že tako hermetični film. Ta gledalcu ne ponudi okna, morebitnega uvida v tisto, kar v ognju

Za zaprtimi očmi

velike želje (in res – strasti!) deluje preveč arbitrarno.

Naslednji paket je najprej prinesel dva dokumentarca, *Generacija Južne Afrike* (Maja Prelog) in *Klemen Klemen* (Tosja Flaker Berce), oba v iskanju marginaliziranih urbanih zgodb: prvi se osredotoča na mladce, ki v ljubljanskih Mostah nabijajo nogomet in skoznje raziskuje pojme domovine, pripadnosti, družine, ter se z glavnima akterjema, dvojčkoma Amirjem in Edinom, podaja v »pradomovino«, na idilično bosansko podeželje. Kontrast urbane domovine in ruralnega prostora ustreza odprti formi (vzporednica odprtosti mladih življenj) in vnaša v ta vizualno zelo natančen dokumentarec poetično, sanjsko kvaliteto. Direktni »raporti« vaščanov bosanske vasice pa najbrž nevede obujajo *Zdrave ljudi za razvedrilo* (1971) Karpa Godine. *Generacija Južne Afrike* je prijazen dokumentarec, morda mu lahko očitamo le nekoliko neposrečen naslov, ne le zato ker je nogometa v filmu bolj malo.

Klemen Klemen, funky doku-portret naslovnega junaka nam poskuša povedati o raperju iz Trnovega, česar še nismo vedeli, pokukati v njegov »vsakdan«, karkoli že to je. Kekčevsko neugnani Klemen prebija in zabava, medtem ko videomaterial dopolnjujejo sampli Klemnovih komadov ter animacije: odbitih sanjarjenj ali pa pretresljive zgodbe iz otroštva o tem, kako je izgubil oko ... Film se konča z obljubo, da glasbenim podvigom še ni konca. Klemnov vzklik *To!* v dvorani, nekje med zaključno špico, je ob premierni projekciji povzel razposajeno vzdušje. Res, portret Klemna Klemna bi bil le stežka komorna izkušnja. S pripombo: dokumentarizem režiserja se le nekoliko zatika ob isti prag, čez katerega je zadnje čase najbolj glasno čofnil Kusturica (*Maradona by Kusturica*, 2008). Močna fascinacija s karizmatičnim portretirancem zlahka zastre vpogled v človeka za urbano legendo. A vseeno, v vsakem pogledu izdelek nadgrajuje preprosto simpatična, nalezljivo drugačna otroškost protagonista.

Študenti višjih letnikov režije so se predstavili s filmi: *Za zaprtimi očmi* (Milan Urbajs), *Klinci* (Jaka Šuligoj) in *Veter v meni* (Boris Bezić). Morda še najbolj žanrsko konvencionalen film je *Klinci*, vsaj v luči dosedanje akademijske produkcije. Spet je to zgodba o odraščanju, prebujanju erotike in spet smo med bloki. Sprožilni moment: v lokalno trgovino pride seksi prodajalka, fantiči staknejo glave in med njimi padejo stave in hvalisanja, kdo »jo bo prvi« ... Scenariju ni kaj očitati, nasprotno, film je simpatičen in zabaven, čeprav tvega s še ravno dovolj prepričljivo igro mladih igralcev, ki jo krasijo navihani dialogi in globoki življenjski uvidi: »Siso ima večjo, kot je moja glava, ravno tako velika, pa malo bolj mehka, pa malo manj čupava.« Korektno posnet in duhovit film skratka, s preprostim in zato nič manj dobrohotnim koncem.

Veter v meni film Borisa Bezića se enako kot njegov *Beli zajec* loteva bartolovske tematike, tokrat vetrnjaštva, potrebe po »samotni hoji po robu«, kot edinemu eksistencialnemu

Generacija Južne Afrike

Obletnica

Klinci

Župnikov konjiček

Veter v meni

Beli zajec

imperativu samca-umetnika-viharnika. Mladenič Peter (Vito Weiss) se vrača domov k ženki (Maruša Majer) in (med odsotnostjo rojeni) hčerki. Trudni popotnik hlepi po domačem zapečku in stabilnosti, toda z robov kadra, onstran ravnine fokusa ga preganja (romantični) demon v goth verziji Nine Ivanišin. Kliče ga *stran*, nazaj v viharjenje. *Veter v meni* je verjetno prvi film, v katerem tudi ljubljanske Murgle dočakajo svojega demona. Yulia, temačno bitje, vstopa v kadre prve polovice skozi ozadje, kot bi to počele starogrške erinije, skozi off-fokus, v inventivnih in impresivnih kadrih, ki skupaj z odlično glasbeno opremo (in sploh dodelanim oblikovanjem zvoka) gradijo srhljivo atmosfero. A žal Yulijin lik (četudi alegoričen) ni nadalje razvit, podobno pa je z glavnim junakom. Ne vemo, ne od kod, ne kam, ne zakaj, na koncu smo spet na začetku. Da tudi Peter ne izpade pozersko, gre velika zasluga igri Vita Weissa (in tudi ostali solidni igralski ekipi). Film se izteče v prelepih kadrih vrh stolpnice (in velemesta! – Ljubljane) nato pa v divjem objemu Yulie in junaka zunaj na tlaku, v estetskih presežkih, ki pa so žal dramaturško »zapuščeni« ... Tako tudi film »leži zunaj«, odkritosrčno sicer, a filmska forma ima to nesrečno lastnost, da vetrnjaška srca čuti le skozi konkretno dramaturgirane like/alegorije.

V pokrajine sanjskega (*Za zaprtimi očmi*) se tokrat podaja tudi Milan Urbajs, ki je lani

osupnil s potovanjem v deželo Kralja Matjaža ... Krasna uvodna sekvenca je popolna poroka scenarija in filmskega jezika, brez besed in v enem posnetku pojasni izhodišče. Marko (Mark Babin) je padel z drevesne hišice, v komo in v svoje nezavedno – tam preostanek filma preživimo z njim. Svet za Markovimi vekami obvladuje sanjska logika, v njem odmevajo okoliščine, dogodki in konflikti s starejšim bratom, ki so se zgodili neposredno pred nesrečo ... Onirične kompozicije in silovite, močne sekvence (denimo padanje ptičjih trofej z omare – vizije se vrtijo okoli ptiče, ki jo je brat ustrelil s fračo) ne skrivajo prekinjane dramaturške/tematske niti v ozadju. Vsebinsko in atmosfersko dodelana fotografija Simona Tanška pa z visokimi rakurzi nad junaki mestoma spominja na lebdečo kamero Knjažinskega v *Stalkerju*.

Kako globoko so prave ribe?

Cvetober akademjskega filma torej prinaša kombinacijo novega – in starega. Med slednje gotovo sodi solidno dokumentarno delo in v primeru prvega – vizualno razkošje (s

pogostimi voznjami, celo z uporabo krana), ki igrane filme produkcijsko nadgrajuje. Pozitivno je tudi dejstvo, da so se letos trije avtorji (Alma Lapajne, Milan Urbajs, Boris Bezić) podali na spolzko področje osebnega, sanjskega in eksperimentalnega (sem prištejemo tudi erotiko *Belega zajca*), kar ne more biti slabo za ustanovo, ki naj goji avtorski pristop. Toda sanje (ali môre) niso popolnoma dosanjane. Če uporabim hudomušno »teorijo« Davida Lyncha, da je ideja kot riba: režiserji/scenaristi še niso šli dovolj globoko. Vseeno, v besedišču »klinca« iz Šuligojevega filma: »Jaz ne grem ven!«.

Na nacionalni kratkih igranih filmov žal že šest let ne predvajajo v stalnem terminu, najverjetneje jih lahko ujame po srednjih uspešnicah in v poznopopoldanskih ter nočnih terminih. Filmi so predvajani na vsakoletnem Festivalu slovenskega filma v Portorožu, javnosti pa so dostopni tudi v mediateki AGRFT.

V ponedeljek, 21. marca, bo v Slovenski kinoteki večer študentov AGRFT, na katerem bo mogoče ob 22.00 videti naslednjih pet filmov:

Generacija Južne Afrike (Maja Prelog, 2009/10, DVCAM, 1.77, barvni, 12')

Klemen Klemen (Tosja Flaker Berce, 2009/10, DVCAM, 1.77, barvni, 13')

Za zaprtimi očmi (Milan Urbajs, 2009/10, 16mm, barvni, 20')

Klinci (Jaka Šuligoj, 2009/10, 16mm, 1.77, barvni, 14')

Veter v meni (Boris Bezić, 2009/10, 16mm, 1.77, barvni, 15')